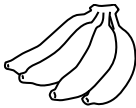
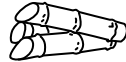

Kahimtangan sang panguma sa panahon sang pandemya

Ginbantala sang
Ang Bayan

Oktubre 2021

KAUNDAN

- 8** Mga mangunguma, naputo sa bagsak-presyo sang palay/ Baha kag manubo nga presyo
- 11** Produksyon sang mais, ginasamad/Kayod-kalabaw sa pagtanom sang mais
- 16** Nagasinampaw nga pagpanghimulos sa mga manugniyog
- 19** Nagapalala nga kahimtangan sang pagtrabaho kag produksyon sa industriya sang kalamay
- 23** Pagpangbarat sa mga mangunguma sang saging
- 26** Dominado sang mga multinasyunal ang produksyon sang pinya/Barato nga presyo sa Dolefil
- 32** Nagluya sa pagmahal sang utanon/Pait sa pagtanom sang amargoso
- 33** Pagkaputo sang mga mangunguma sang abaka sa Bicol
- 36** Listahan: Bolyum sang produksyon
- 37** Listahan: Kabilugan nga lapad sang mga pananom
- 38** Listahan: Nagapanguna nga mga pananom kag produkto nga naghaling sa mga ini nga ginaeksport (2020)/Presyo sang Urea fertilizer (Disyembre 2020-Hulyo 2021)
- 39** Presyo sang baklanay sang palay

I PANGBUKAS

Ginabantala sa polyeto nga ini ang serye sang mga artikulo nga ginpagwa sa Ang Bayan subong nga tuig kaangut sa kahimtangan sang pila ka pili nga subsektor sa agrikultura. Kaundan sang mga ini ang tampok nga datos sa produksyon sang palay, mais, niyog, kalamay, saging, pinya, abaka kag mayor nga mga utanon sa panahon sang rehimeng Duterte—halin 2016 tubtob sa pandemya.

Makita sa mga artikulo nga ini ang natipon nga epekto sang apat ka dekada nga polisiya sang liberalisasyon sa agrikultura. Subong nagabatas ini sang krisis dulot sang pagbaha sang mas barato nga imported nga produkto nga nagapaluya sa lokal nga produksyon kag nagakuga sa soberanya sa pagkaon o sa ikasarang sang pungsod sa produksyon sang bastante nga pagkaon. Nagapadaku pa gid ang pagsalig sang Pilipinas sa pag-import—ligal kag kontrabando—halin sa ahos kag sibuyas, tubtob sa munggo kag bugas, nga labing nagahigot sa presyo sang mga ini sa manipulasyon sang merkado. Labi nga nagabug-at nga palas-anon sang masang mangunguma sa atubang sang nagadaku nga gasto sa produksyon kag labing manubo nga presyo sang pagbakal sang ila mga produkto. Labi pa ini nga naglubha sang maghanot ang pandemya nga Covid-19 halin sang nagligad nga tuig. Lapnagon ang gutom nga dulot sang manubo nga kita, suhol kag lebel sang produksyon.

Ginpatampok sang pandemya ang daan na nga pagpatumbaya sang estado sa pagsiguro sang seguridad sa pagkaon. Wala bisan

isa sa mga nainterbyu sang Ang Bayan sa mga prenteng gerilya ang nakabaton sang bulig pangpinansya halin sa estado. Talagsa sa ila ang nakabaton sang ayuda bisan sa panahon sang pandemya.

Ginapatingkad man sang pandemya, kadungan sang nagasulunod nga mga bagyo kag pagbaha sang 2020, ang pagpanghimulos kag pagpamigos nga ginabatas sang mga mangunguma kag mamumugon sa uma. Malaparan ang pagkasamad sang mga pananom labi na sa ikatlong kwarto sang nagligad nga tuig. Nagtinaas ang gasto sa produksyon bangud sa pagtaas sa presyo sang abono kag iban pang kagamitan.

Sa panahon man nga ini, naghina ang baligya bangud sa pagkontrol sa hulag sang mga tawo sa idalom sang mga *lockdown* kag mga pag-istrikto sa pangpubliko nga transportasyon. Sa baylo nga magtaas ang presyo sang pagbakal sang mga produktong agrikultural, labi pa ini nga ginapabarato sang mga daku nga komersyante nga sila man ang numero uno nga nagaduso sang importasyon.

Dugang nga pag-antus kag pagpamigos ang ginabatas sang mga gamay nga mangunguma kag mamumugon sa uma sa atubang sang militarisasyon sa kaumhan. Sa madamo nga baryo nga ginpaidalom sa armadong kontrol sang mga pwersang militar, ginaistriktuhan ang hulag sang mga tawo kag pagsulundan ang pagblokeyo sa komersyo kag pagkaon.

Ang mga artikulo nga ini ang pasiplat sa nagalubha nga kahimtangan agraryo sa pungsod nga ginakinaiyahan sang malapad nga atrasado kag lapta-lapta nga produksyon sang pagkaon kag mga produkto pang-eksport sa idalom sang sistema nga malakolonyal kag malapyudal. Ang pagpanguma, sa kadam-an, nagapabilin nga gagmayan, indi mekanisado kag nagasalig sa ulan. Nakasandig sa imported nga mga sangkap (binhi, abono, pestisidyo) ang produksyon sang mga pananom nga pangbaligya.

Nagapangibabaw sa tanan nga ini ang nagapadayon nga

nagapanguna nga problema sang kawad-on sang duta sang mga nagatalauma sang duta. Bangud sa kawad-on o kakulangan sang duta, ang manggad nga ginatuga sang balhas kag dugo sang masang mangunguma ginaagaw sang mga agalon nga mayduta, usurerong kag mga komersyante. Ang gubyrerno nga nagaserbi sa sahi nga daku nga agalon nga mayduta kag burgesya kumprador kag ang neoliberal nga mga polisiya sini labi nga nagapuga sa ila.

Sa paghimo sang polyeto nga ini, ginatuyo nga mahatagan ang mga rebolusyonaryong pwersa nga ginapamunuan sang Partido—labi na ang mga yunit sang Bagong Hukbong Bayan—sang balayon para

hangpon kag padalumon pa ang pagtuon sa sitwasyon sang masang mangunguma sa nagkalainlain nga bahin sang pungsod, kag para sa pagpukaw kag pagpahulag sa ila sa mga paghimakas sang masa kag sa dalan sang inaway banwa.

Mga mangunguma, naputo sa bagsak-presyo sang **PALAY**

Padayon ang pagkahagmak sa kaimulon sang masang mangunguma sang palay bangud sa pagpanghimulos pyudal, kawad-on suporta sa produksyon, bagsak presyo nga pagbaligya kag todo nga pag-import sang barato nga bugas.

Nabudlayan na gid ang mga mangunguma bangud sa pagsadsad sang presyo sang palay. Suno sa Philippine Statistics Authority (PSA), ara sa ₱17.14 tubtob ₱20.87 kada kilo ang presyo sang pagbakal sang palay sa mga mangunguma sa nagligad nga lima ka tuig. Pero suno sa mga grupong mangunguma, sa aktwal, nagasadsad sa ₱7-₱10 kada kilo ang presyo sini sa nagligad nga duha ka tuig. Narehistro ini sa pila ka prunbinsya sa Central Luzon nga pangunahon prodyuser sang palay sa pungsod.

Madugay na nga ginaduso sang mga grupong mangunguma nga baklon ang palay sa mga mangunguma sa presyo nga ₱20 kada kilo bilang pangsuporta sa lokal nga produksyon. Sa pihak sang manubo nga presyo sang pagbakal sang palay, ginabaligya ang bugas sa abereyds nga reteyl nga presyo nga ₱42.59 sa nagligad nga lima ka tuig kag naglab-ot sa pinakamataas nga ₱45.18 sang 2018.

Labi nga ginabutong panubo ang presyo sang palay bangud sa pagbaha sang imported nga bugas pagkatapos nangin layi ang Rice Tariffication Law (RTL) sang Pebrero 2019.

Nalista sang tuig nga ina ang pinakamataas nga bolyum sang imported nga bugas sa 3.131 milyong metriko tonelada (MT) o sobra lima ka beses nga mas daku sangsa 2016. Nagapabilin nga mataas ang importasyon sa 2020 kag 2021. Baliskad sa pagrason sang mga nagasakdag sang RTL, ara sa 1% lang ang pagnubo sa presyo sang bugas sa mga merkado.

Halos wala sang ginakita ang masang mangunguma sa palay. Nagalab-ot sa ₱12.41 kada kilo ang kinaandan nga gasto nila sa produksyon. Mas mataas ini kon ikumparar sa gasto sa produksyon sa Vietnam nga ara sa ₱6.22 kada kilo kag sa Thailand nga ara sa ₱8.86 kada kilo.

Tuman kagamay ang sakup sang layi sa libre nga irigasyon. Bisan pa nga nangin layi ini sang 2018, nagapagamay naman ang badyet nga ginatalana diri. Halin ₱41.67 milyon sang 2018, ara sa ₱35.29 milyon na lang ini sang 2020.

Dugang nga pabudlay sa mga mangunguma ang paghabok sang presyo sang abono. Ang *urea*, isa sa kinaandan nga ginagamit sang mga mangunguma sa palay, nagmahal sang 12.06% halin 2016 tubtob ₱1,046.44 sang 2020. Nagtinaas man ang presyo sang iban nga kinaandan nga ginagamit nga abono pareho sang *ammonium sulfate* (8.32%), *diammonium phosphate* (7.57%) kag iban pa.

Mas o menos lima kag tunga sa sako (50 kilo kada sako) ang ginagamit nga abono sa isa ka ektarya nga palayan. Kon kwentahon, nagtaas ang gasto sang mga mangunguma sa abono sang ₱688-₱711 sa kada ektarya nga ginatalauma.

Sa datos sang PSA, “pinakamataas” ang produksyon sang palay sa pungsod-- 19.44 milyong MT sang 2020. Pero ini dulot pangunahon sang mas mataas nga bolyum sang ulan kag mas manubo nga ani sa nauna nga tuig dulot sang El Niño. Ini sa pihak sang pagnubo sang ginatamnan nga erya halin sa relatibo mataas

nga 4.81 milyong ektarya sang 2017 padulong 4.53 milyong ektarya sa 2020 (buhin sang 300,000 ektarya.)

Naggwa sa Ang Bayan, Oktubre 7, 2021

Baha kag manubo nga presyo

Sa ulihi nga siklo sang pagtanom sang palay sang Hunyo, naggasto ang mangunguma nga si Miguel sang ₱19,350 para sa abono sa tatlo ka ektarya nga palayan. Dugang pa sa galastuhon ang herbisidyo nga ₱5,730 kag pestisidyo nga ₱4,324. Ginarentahan niya ang mga makina sa panguma kag nagasuhol sang pila ka mangunguma para makatuwang sa pag-ani sa kabilugan nga balor nga ₱16,200 para sa tatlo ka ektarya.

Dugang nga paantus sa iya ang pagkasamad sang halos sangkap-at sang iya tanum bangud sa bagyo nga nanghalit sa South Cotabato. Nakaani lang siya sang 170 sako (69.47 kilo) sang palay sang Septyembre. Ibihin diri ang 13 sako (8%) bilang renta sa *harvester* nga iya gingamit. Diri man igabuhin ang 12 sako nga pangbinhi sa masunod nga siklo.

Ang nabilin nga 145 sako nga neto nga ani buhinan sang 25% o 36 sako bilang bayad sa tag-iya sang duta. Igabuhin diri ang 30 sako nga pangbayad utang sa pinansyer (18 sako) kag pangkonsumo (12 sako) sang pamilya.

Mabaligya lang niya sa presyo nga ₱13.50 kada kilo ang nabilin nga ani. Sarisari nga buhin pa ang pagakuhaon sang komersyante sa pagbaligya sini. Makuha lang sang ₱70,134 si Miguel kag kinahanglan bayaran ang ₱60,000 gasto sa produksyon kag iban pa nga utang. Mabilin na lang sa iya ang ₱10,134 nga paigu-iguon tubtob sa masunod nga tig-alani.

Produksyon sang **MAIS**, *ginasamad sa pagpabaya*

Ang mais ang ikaduha sa pinakaimportante nga basehan nga produksyon pang-agrikultura nga ginaprodyus kag ginakonsumo sa pungsod masunod sa bugas. Indi lang ini ginakonsumo sang tawo, importante nga sangkap ini sa pagsagod sang hayop bilang pagkaon kag sa pagmanupaktura sang iban nga pagkaon. Sa pihak sini, sistematiko nga ginapabay-an sang reaksyunaryong estado ang produksyon sang mais. Nagahina ang lokal nga produksyon kag nagadaku ang pagsalig sa importasyon. Lapnagon nga pagkaputo ang ginaantus sang mga mangunguma bangud sa pagpanonto. Imbes nga buligan, ginaduso pa ang todo nga pag-import sang produkto.

Sa idalom sang rehimeng Duterte, nagapabilin nga manubo ang presyo sang pagbakal sang mais halin sa mga mangunguma bisan pa tuig-tuig nagasaka ang abereyds nga presyo sang mais sa lokal nga merkado. Halin 2016 tubtob 2020, nagtaas sang 32% ang presyo sang kada kilo sang puti nga mais o halin ₱22.77 pakadto ₱30.15. Ini samtang nagbagsak ang presyo sa pagbakal sini sa mga mangunguma sang ₱0.27 halin ₱12.30 pakadto ₱12.03. Nagtaas man sang 13% ang presyo sang dalag nga mais halin ₱20.36 pakadto ₱22.97, pero 2% lang ang gintaas sang presyo sa pagbakal

sini sa mga mangunguma halin ₱11.78 pakadto ₱12.

Ang puti nga mais masami ginagaling kag ginakonsumo bilang sal-i sa kan-on, o indi gani ginaproseso pakadto sa *cornstarch*, kornik kag binatog (linaga nga mais). Ang dalag nga mais esensyal nga sangkap sa paghimo sang pagkaon sang baboy, manok kag isda, kag ginagamit man sa paghimo sang kornik. Sa abereyds, ang kada Pilipino nagakonsumo sang 15 kilo sang puti nga mais kada tuig. Mas mataas ang abereyds nga konsumo kada tuig sang mga residente sa mga rehiyon sang Zamboanga Peninsula (159 kilo), Northern Mindanao (45 kilo), Davao (41 kilo) kag Central Visayas (37 kilo) kon sa diin nagaserbi ini nga kan-on adlaw-adlaw.

Ginatantya nga masobra 500,000 mangunguma ang mayor nagasalig sa pagtanom sang mais. Sang 2020, masobra 8.1 milyon metriko tonelada (MT) sang mais sa kabilugan ang naprodyus sa pungsod. Sa bolyum nga ini, ara sa 60% ang ginproseso bilang pagkaon sang hayop. Nagalab-ot sa 2.5 milyon ektarya ang kabilugan nga sakup sang mga talamnan sang mais sa bilog nga pungsod. Pinakamalapad diri ang sa mga prubinsya sang Isabela (1.1 milyon MT) kag Bukidnon (0.8 milyon MT). Gagmayan kag lapta-lapta ang mga maisan. Ang abereyds nga lapad sang mga ini 1.3 ektarya lang.

Bisan lapta-lapta, ang produksyon sang dalag nga mais dominado kag kontrolado sang apat ka daku nga kumpanya nga nagaprodyus sang pagkaon sang hayop: ang B-MEG sang San Miguel Foods Incorporated sang kapitalista nga si Ramon Ang, Univet Nutrition and Animal Healthcare Company sang pamilya Campos, Pilmico Foods Corporations sang pamilya Aboitiz, kag Universal Robina Corporation sang pamilya Gokongwei. Masami nagatukod ang mga kumpanya nga ini sang mga planta sa mga erya kon sa diin nakakonsentrar ang madamo nga maisan. Lakip diri ang mga prubinsya sang Isabela, Bukidnon kag South Cotabato nga nagaprodyus sang 45% sang kabilugan nga bolyum sang dalag nga mais sa pungsod. Ang mga kumpanya nga ini ang nagatalana sang presyo sa pagbakal sang produkto sang mga mangunguma, kag

iban pang mga rekisito sa pagbakal pareho sang resiko. Pinakadaku sa mga kumpanya nga ini ang B-MEG nga nagakontrol sa 25% sang kabilugan nga baligyaanay sang mga pagkaon sa hayop sa bilog nga pungsod.

Sa idalom ni Duterte, nagdaku sang gamay ang bolyum sang imported nga mais, pangunahon halin sa mga pungsod sang ASEAN kag US. Halin 2016, nagtaas halin 10% pakadto 12% sang 2018 ang kabilugan nga bahin sang imported nga mais sa lokal nga balaligyaan. Pinakadaku diri naghaling sa Indonesia (25%), Thailand (23%) kag US (21%). Sa abereyds, ginatantya nga 580,000 MT nga dalag nga mais ang ginainport sang pungsod kada tuig.

Labing magadaku ang kontrol sang mga dumuluong nga korporasyon sa lokal nga industriya sang mais kon tugutan ang ginapropener nga hagna sang American Chamber of Commerce in the Philippines kag European Chamber of Commerce of the Philippines nga Rice and Corn Industry Liberalization Act. Ginaduso ini sa Senado sang tsirman sang Senate Committee on Agriculture and Food nga si Sen. Cynthia Villar. Tuyo sang ginapropener nga layi nga pahanugutan ang mga kumpanya nga 100% panag-iyahan sang mga dumuluong sa kumpanya nga nagaproseso sang mais sa pungsod. Madumduman nga si Villar man ang awtor sang Rice Liberalization Law nga nagresulta sa pagbaha sang imported nga bugas sa lokal nga merkado kag malaparan nga pagkaputo sang mga mangunguma sang palay.

Nagaatubang subong ang mga mangunguma sang mais sa malaparan nga pagkaputo dulot sang padayon nga pagpanghalit sang African Swine Fever. Suno sa report sang Global Agricultural Information Network, ginalauman nga magatibusok sa 2.4% ang kabilugan nga produksyon sang mais sa pungsod padulong sa 8 milyon MT dulot sang paglapnag sang bayrus, pangunahon sa Luzon, nga nagresulta sa pagnubo sang konsumo kag demand sa pagkaon sa mga baboy.

Naggwa sa Ang Bayan, Septyembre 21, 2021

Kayod-kalabaw sa pagtanum sang mais

Isa ang 32-anyos nga si Roger sa siyam nga mag-ulutod nga may maisan sa isla sang Negros. Pito sa ila ang nagapuyo sa isa ka balay kag magkatuwang sa pagpanguma. May ginapanag-iyahan sila nga 12 ektarya nga duta kag sangkap-at sini nakatalana para sa mais nga pangkonsumo sang ila pamilya. Mas daku nga bahin sang ila mga ulumhan nakatalana sa mga pananum nga ginabaligya para panggasto sa iban pang kinahanglanon. Lapta-lapta nga parsela ang ila mga ulumhan sa isa ka maligwin nga komunidad nga malab-ot lang paagi sa kabayo.

Kayod-kalabaw ang pagpanguma sang mais halin sa pagpreparar sang duta tubtob sa pagproseso sang mais. Anum ka adlaw kada semana ang ginatigana sang mag-ulutod sa maisan. Duha kag tunga ka semana ang ginahatag sa hagbas (paghawan sa ulumhan), isa tubtob duha ka adlaw sa pag-arado, isa ka adlaw sa pagpanggas, kag isa ka semana sa paghilamon. Katumbas ini sang halos 30 adlaw sa kada siklo sang ulumhan. Nagaumpisa sila nga magtrabaho sang alas-7 sa aga, kag matapos sa alas-4 sa hapon.

Tatlo ka beses kada tuig ang ila pag-ani sang mais. Masami duha tubtob tatlo ka gantang sang mais ang ila mabinhi kada ani halin sa duha ka separado nga parsela sang duta. Bangud lokal ang binhi, indi nila kinahanglan sang abono, pestisidyo kag herbisidyo. Kalabaw kag arado lang ang gamit nila sa produksyon.

Sa abereyds, 34 sako sang mais ang maani sang mag-ulutod kada tuig. Manu-mano nila ini nga ginagaling gamit ang bato kag nakaprodyus sang 17 sako sang bugas-mais.

Igu-igo lang ini para sa ila konsumo. Wala na nila ini ginapagaling sa sentrong banwa nga isa ka adlaw ang kalayuon kag magagasto sang ₱500 para sa transportasyon.

Nagalab-ot sa tatlo ka sako kag 15 gantang (33.75 kilo) sang bugas-mais ang ginakonsumo sang pamilya ni Roger kada bulan. Luwas sini, nagalab-ot sa ₱2,400 ang ginakinahanglan sang pamilya para ipanggasto sa adlaw-adlaw, kag ginakuha halin sa pagbaligya sang iban pang pananum. Bangud indi bastante ang kita, uga nga isda lang ang masami nila nga ginasud-an labi na subong nga pandemya bangud nagbagsak ang presyo sang ila mga produkto samtang nagatimbuok ang presyo sang mga balaklon. Wala sila sang nabaton nga anuman nga ayuda sa panahon nga ini. Dugang nga pasakit sa ila ang malaparan nga operasyon militar sa ila komunidad bangud ginadumilian sang mga suldado ang pagtrabaho sa uma.

Nagasalampaw nga pagpanghimulos *sa mga manug* **NIYOG**

Kabaliskaran sang pagpangabudlay sang mga manugniyog ang pagbuy-unan sang mga agalon nga mayduta, komersyante kag monopolyo nga mga korporasyon. Sa kasagsagan sang pandemya, labi pa nga nagtampok ang paghuthot sa manggad sang kopra nga tuga sang mga manugniyog.

Sang Disyembre 2020 sa isa ka baryo sa Camarines Sur, nagkita lang sang ₱4,900 ang isa ka pamilya nga tenante sa apat ka ektaryas nga niyugan. Sa napatubas nga 661 kilo nga kopra, 20% (ukon balor nga ₱3,960 sa presyo nga ₱30 kada kilo) wala ginabayaran sang komersyante. Ano man kaayo ang pagkaluto sa kopra, arbitraryo gihapon ini nga ginakuhaan sang resiko.

Nagabululigan na lang ang magpamilya sa produksyon para makabuhin sang gasto sa pagtrabaho. Pagkatapos mabuhin ang gasto sa transportasyon, ang balor sang nabilin nga 529 kilo nagtibusok pakadto ₱14,700 halin ₱15,870. Sa partehanay nga tersyo, duha ka parte sang balor sini ang nagkadto sa agalon nga mayduta. Ang sangkatlo nga parte sang manugniyog (₱4,900) katumbas na lang sang ₱109 kada adlaw nga paigu-iguon sa masunod nga 45 adlaw sa walo-katawo nga pamilya.

Bangud sa nagsulunod nga mga bagyo nga nag-agi sa katapusan sang 2020, labi nga naggamay ang kita sang mga manugniyog sa amo nga baryo. Nakatuwang sa ila ang pagtanom sang mga prutas kag utanom, kag pag-insister nga ipaiway ang pagbayad sa renta sa duta sa sulod sang duha ka pagkopra.

Samtang ginagutom ang mga mangunguma sa niyugan, nagatinambak nga ganansya ang ginakuripon sang agalon nga mayduta kag mga komersyante sa manggad nga kopra nga ila gintuga. Suno sa Philippine Coconut Authority, daku ang gintibusok sang presyo sang kopra halin ₱54 kada kilo sang Enero 2017 pakadto ₱13.39 kada kilo sang Enero 2019. May mga lugar nga naglab-ot ini sang ₱12 kada kilo. Sang 2020, nagabalar lang sang abereyds nga ₱18.75 ang bakal sang mga komersyante sa kada kilo sang kopra sa nagapanguna nga mga rehiyon nga prodyuser sini. Pinakamanubo sa Eastern Visayas (₱14). Sa Bicol, wala sapayan nga nagtaas ang presyo pakadto ₱30, buhin gihapon ang nagakadto sa manugniyog bangud mataas nga kaltas sang resikada. Ang barato nga kopra pagakitaan sang mga komersyante sang nagalab-ot sa ₱8.45 kada kilo kon ibaligya sa mga planta, nga magapatong man sang mas mataas pa nga presyo sa pangkalibutanon nga merkado.

Ang mga planta nga ini pangunahon nga nagasuplay sa mga daku nga dumuluong nga kumpanya sa pagkaon kag konsumo. Lakip diri ang mga napaidalom sa Coconut Industry Investment Fund-Oil Mills Group nga ginapondohan sadtong panahon sang diktaduryang Marcos gamit ang buhis nga ginkuripon halin sa mga manugniyog. Pang-umpisa nga ginaproseso sa mga planta nga ini ang kopra agud magtuga sang langis kag iban pang produkto.

Halin Enero-Oktubre 2020, kabilugan nga 1.4 milyon metriko tonelada nga kopras ang gin-eksport sang Pilipinas. Bangud sa pandemya, nagnubo ini sang 21% halin sa halos 1.8 milyon metriko tonelada nga eksport sa pareho nga panahon sang 2019. Ang Pilipinas ang numero uno nga taga-eksport sang kopra (64%) sa

bilog nga kalibutan.

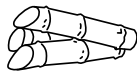
Sa panahon sang *lockdown*, lakip sa mga produkto nga nangin mabakal amo ang mga ginaproseso nga pagkaon kag gamit pangsanitasyon. Mayor nga sangkap sa mga produksyon sang mga ini ang langis nga halin sa kopra. Ang Nestlé kag Cargill (mga monopolyo sa produksyon sang pagkaon), kag Procter and Gamble (P&G) nagakuha sang bulto sang ila hilaw nga materyales sa Pilipinas kag duha nga iban pang pungsod sa Asia.

Nagdaku ang kita sang Nestlé, Cargill kag P&G samtang may pandemya. Sa tanan nga monopolyo sa produksyon sang pagkaon, pinakadaku ang kita sang Nestlé sang 2020 nga naglab-ot sa \$13 bilyon. Katumbas ini sang 2.8% nga pagtaas halin 2019. Pinakadaku nga amot sa kita sang korporasyon ang mga baligya halin sa Purina (pagkaon sang hayop), nga nagagamit sang salin nga produkto sang kopra pagkatapos nga pugaon ang langis.

Ang kita naman sang Cargill sa pareho nga panahon \$3 bilyon halin sa \$2.56 bilyon antes ang pandemya. Ang P&G, nga pinakadaku nga nagaprodyus sang mga gamit pangsanitasyon (habon, *shampoo*, *toothpaste*) naglista sang \$12.76 bilyon nga kita sang 2020 halin sa \$3.63 bilyon sang nagligad nga tuig.

Minilyon nga dolyar naman ang ginkuripon nga ganansya sang mga planta nga nagaprodyus sang langis halin sa niyog nga nakabase sa Pilipinas. Ang Peter Paul Philippines Corporation kag Primex Coco Products, nga lakip sa pinakadaku nga nagaproseso kag naga-eksport sang mga produkto nga niyog, naglista sang kabilugan nga baligya nga naglab-ot sa \$13.8 milyon sang 2020.

Naggwa sa Ang Bayan, Abril 21, 2021

Nagapalala nga sitwasyon sang pagtrabaho kag produksyon sa industriya sang **KALAMAY**

Kada nagahilapit ang Tiempo Muerto, kinaandan na nga nagapangita sang alternatibo nga mapangitan-an ang mga mangunguma kag mamumugon sa uma sa mga plantasyon sang tubo. Ang Tiempo Muerto nagatumod sa tunga sang *crop season* sang tubo halin Agosto tubtob Septyembre. Sa panahon nga ini, halos wala sila sang kita.

Suno sa konserbatibo nga sarbey sang estado, ang mga mangunguma sang tubo ang ikaduha nga may pinakanubo nga inadlaw nga suhol (₱273) sa mga mamumugon agrikultural sa pungsod. Mas manubo pa diri ang ila ginakita suno sa datos sang National Federation of Sugar Workers. Suno sa grupo, ara sa ₱1,000-₱1,500 lang kada kinsenas (₱67-₱100 kada araw) ang abereyds nga ginabaton sang mga mangunguma kag mamumugon sa uma sa panahon sang kabyaw o tibalaling, samtang ara sa ₱200-₱500 (₱13-₱33 kada adlaw) sa panahon sang Tiempo Muerto. Malayo ini sa inadlaw nga minimum na sweldo sa mga rehiyon (₱295-₱500) kag labi na sa tantya nga disente nga sweldo nga ₱1,059.

Ginalikawan sang mga asendero ang paghatag sang nakatalana nga minimum paagi sa iskema nga pakyawan kon sa diin ginasuhan ang mga mamumugon sa uma base sa kota. Sa isa ka tubuhan sa Isabela, ara sa ₱16-₱50 lang ang inadlaw nga suhol para sa paghilamon, ₱40-₱70 sa pagtanom, ₱150 sa pag-abono, ₱94 sa regular nga pag-asikaso sa tubuhan, kag ₱225-₱250 sa pagtapas.

Industriya sang kalamay

Suno sa datos sang Sugar Regulatory Administration (SRA), 789,681 Pilipino ang subong nagatrabaho sa industriya sang kalamay. Mayorya sa ila mga mamumugon sa uma (686,968) kag mangunguma (88,748) nga direkta nga nagapasakup sa produksyon sang tubo. May ara man nga 13,965 nga nagatrabaho sa mga asukarera. Ara sa 85% sa mga mangunguma (75,241) ang nagatalauma sang indi magtaas sa lima ka ektarya nga tubuhan. Bisan pa man, lapnagon sa sektor ang pagpanglaksam kag rekonsentrasyon sang duta paagi sa nagkalainlain nga areglo sa pagpanguma pareho sang sugar *block farming*, *stock distribution option*, aryendo kag *agribusiness venture agreement*.

Ang tubo amo ang nagapanguna nga produktong agrikultural sang Pilipinas base sa bolyum sang naprodyus sini. Sang 2019, katumbas sang halos sangkap-at sang kabilugan nga bolyum sang lokal nga produksyon agrikultural ang bolyum sang naprodukto nga tubo sa pungsod. Halos duha-sa-tatlo sini halin sa Western Visayas. Sakop sang mga tubuhan ang 398,478 ektaryang duta nga agrikultural sa 10 rehiyon sa pungsod. Pinakamalapad ang mga tubuhan sa isla sang Negros (200,000 ektarya) masunod ang Mindanao (80,000 ektarya) kag Southern Tagalog (20,000 ektarya).

Sa pihak sini, pabagsak ang produksyon sang tubo. Halin 28

milyong metriko tonelada (MT) sang 2016, bumagsak pakadto 24.6 milyong MT sang 2020 ang kabilugan nga bolyum sang tubo nga napatubas kag naproseso sa mga asukarera. Ginasiling nga bangud sa manubo nga produksyon amo ang lapnagon nga pagbaylo-gamit sang mga tubuhan kag pagsira sang apat sa 27 asukarera sa pungsod sa nakaligad nga lima ka tuig. Sa idalum sang rehimeng Duterte, nagkitid sang 5% (22,880 ektarya) ang kabilugan nga erya sang mga tubuhan. Bumagsak ang kapasidad sang pungsod nga magproseso sang tubo umpisa 196,000 MT/adlaw pakadto 173,000 MT/adlaw sa panahon nga ini. Sa idalum ni Duterte, nagtibusok sang 19% ang kabilugan nga bolyum sang kalamay nga naprodyus sang pungsod halin 3.5 milyong MT sang 2016 pakadto 2.8 milyong MT sang 2020.

Ginasiling nga sablag sa pagtanum sang tubo ang mahal nga mga kagamitan sa pagpanguma, abono kag herbisidyo, kag gamay nga suhol nga nagatulod sa mga mangunguma nga magpangita sang iban nga trabaho. Mabatyagan man subong sa mga tubuhan ang epekto sang pagbag-o sang klima nga nagadulot sang mas mapanghalit nga delubyo pareho sa gulpe nga pagbaha nga nagguba sa linibo ka ektarya nga mga tubuhan sa Negros Occidental sang Enero.

Sang 2020, nakaprodyus ang pungsod sang 2.1 milyong MT nga pula nga kalamay kag 703,800 MT sang puti nga kalamay. Suno sa SRA, ang subong sa abereyds nga presyo sang pula nga kalamay sa lokal nga merkado ₱32.42/kilo. Mas mataas ini sang 2% (₱0.70) kumparar sa presyo sang Hunyo 2019. Ang pagtaas pangunahon nga resulta sang pagbagsak sang lokal nga produksyon kag 13% pagtaas sang demand sa barato nga klase sang kalamay subong nga pandemya.

Halin 2016 tubtob 2019, naglab-ot sa ₱33.7 bilyon ang kabilugan nga balor sang mga produktong kalamay nga gin-eksport sang Pilipinas, masobra katunga sini sa US.

Kumparar diri, mas daku ang gina-import nga kalamay sang

Pilipinas. Sa pareho nga panahon, naglab-ot sa ₱116.7 bilyon ang kabilugan nga bili sang mga produktong kalamay nga gin-import sang pungsod, 36% halin sa China.

Para ibwelo ang pag-import, ginaproponer subong sang mga upisyal sa ekonomiya sang rehimen nga kakason ang mga taripa (nagalab-ot sa 50%) sa mga produkto nga kalamay kag ang 64,050 MT-*minimum access volume* (MAV) sa pula nga kalamay. Ginapamatukan ini sang mga mangunguma kag bisan mga asendero bangud ini ang pagbaha sang barato nga kalamay nga magabutong sa lokal nga presyo sang tubo nga sang ulihi magapatay sa bilog nga industriya.

Naggwa sa Ang Bayan, Hunyo 21, 2021

Pagpangbarat sa mga mangunguma sang **SAGING**

Nagpasaka sang petisyon ang United Pantaron Banana Workers Union (UPBWU) sa upisina sang Regional Tripartite Wages and Productivity Board (RTWPB) sa Sto. Tomas, Davao del Norte sang Abril 6 para manawagan sang ₱100 dugang sa inadlaw nga sweldo sa Davao Region. Ang amo nga rehiyon ang pangunahon nga ginakuhaan sang suplay sang saging nga pang-eksport kag pangkonsumo sang pungsod (35% o 846,230 metriko tonelada o MT sang ulihi nga kwarto sang 2020). Pareho sa iban pang mamumugon sa uma sa mga plantasyon, higot sila sa tuman kanubo nga pangsweldo nga ginadikta sang mga kapitalista kag agalon nga mayduta sa pihak sang tuman kataas nga demand sa saging sa pangkalibutanon nga merkado.

Nakasaad sa petisyon nga indi makatuwang ang ₱396 nga minimum nga sweldo sang mga mamumugon sa uma sa kadasig sang pagtaas sang presyo sang langis kag pangunahon nga balaklon. Siling sang grupo, wala pa sa katunga sang ₱2,057 kinahanglanon sang isa ka pamilya nga may lima ka myembro kada adlaw para mabuhi nga disente. Suno sa pinakaulihi nga datos sang rehimen, nagtaas pakadto 2.7% ang implasyon sa rehiyon halin 1.9% sang Enero, pinakamataas nga narekord halin Enero

2019. Sang Pebrero 2019 pa ang ulihi nga pagpataas sang sweldo sa rehiyon.

Mas malaut ang kahimtangan sang mga mamumugon sa uma nga wala makabaton sang inadlaw nga sweldo kag ginabayaran lang base sa kantidad nga ila naprodyus. Sa kadam-an sang mga plantasyon, masami ginabakal sa mga mangunguma ang saging sa balor nga \$2.5-\$3 (₱120-₱144) kada kahon nga may bug-at nga 13 kilos, o katumbas lang sang ₱9-₱11 kada kilo.

Ginabuhin pa sa gamay nga kita nga ini ang nagkalainlain nga gasto sa produksyon. Halimbawa, sa mga plantasyon sang saging sang multinasyunal nga kumpanya nga Dole, kinaandan ginabuhin sa kita sang mangunguma ang gasto sa transportasyon (₱3.4 kada kahon); bayad sa pagkarga (₱3.8); renta sa planta, irigasyon kag iban pang pasilidad sang plantasyon (₱3.8). Masami ara sa ₱100 lang ang kita kada kahon o ₱7.7 kada kilo. Sa pihak nga bahin, nagalab-ot naman sa ₱136 kada kilo ang presyo sa balaligyaan sang saging sa mga pungsod nga naga-import sini halin sa Pilipinas. Sa Lapanday Foods Corp., halos ₱2,000 kada bulan o katumbas sang ₱70 kada adlaw na lang ang napauli sang mga mangunguma halin sa ₱15,000 nga ginakita nila.

Ang saging nagapanguna sa listahan sang mga prutas nga ginabaligya sa bilog nga kalibutan, kag kabahin sa pangunahon nga produktong agrikultural nga ginprodyus kag ginaeksport sang pungsod. Sang nagligad nga tuig, nagtibusok sa 101,000 MT ang kabilugan nga produksyon sini pakadto 9.1 milyong MT. Bisan pa, nagapabilin ini nga nagapanguna sa listahan sang mga produktong agrikultural nga ginaeksport sang pungsod.

Sang 2020, ang produksyon sang saging katumbas sang 15% sang kabilugan nga lokal nga produksyong agrikultural. Sakup sang mga sagingan ang nagalab-ot sa 450,000 ektaryang duta (pareho kadaku sa pito nga pinakadaku nga syudad sa Metro Manila) nga sa kadam-an kontrolado sang mga multinasyunal kag mga daku nga lokal nga plantasyon nga nakabase sa Mindanao kag lunsay mga daku nga eksporter. Pinakadaku sa mga ini ang plantasyon sang

Tagum Agricultural Development Company sa Panabo, Davao City (5,308 ektaryas). Ang ginaprodyus sini nga saging ginabaligya sa Del Monte nga ginapanag-iyahan sang pamilya Campos nga naga-opereyt man sang mga malapad nga plantasyon kag nagaeksport sang saging. Daku man ang plantasyon sa pungsod sang Dole Philippines (US), Sumifru Corp. (Japan), Lapanday Foods Corp. (Lorenzo) kag Unifrutti Tropical Philippines (Perinne).

Ang Pilipinas ang ikaduha sa pinakadaku nga eksporter sang saging sa bilog nga kalibutan. Ara sa 40% sang naprodyus sini (3.6 milyong MT) sang nagligad nga tuig ginaeksport, pangunahon sa Japan. Sa idalum ni Duterte, talalupangdon ang masobra 500% pagdaku sang eksport sang saging sang Pilipinas sa China halin 319,291 MT sang 2016 pakadto 1.9 milyong MT sang 2019. Halos katunga o 45% sang ginabakal sini nga saging sang 2019 kag 2020 naghaling sa Pilipinas.

Nagbagsak ang baligya sang saging sa panahon sang pandemya dulot pangunahon sang mga restriksyon sa transportasyon. Sang 2020, nagtibusok sang 21% pakadto \$1.55 bilyon o ₱74.5 bilyon ang kabilugan nga kita sang pungsod halin sa pag-eksport sini.

Pareho sang nagligad, ginauna ni Duterte ang interes sang kapitalista samtang nagapabungol-bungol sa reklamo sang mga mamumugon sa uma. Sa tunga sang pandemya, wala-tuo ang pagpabor niya sa mga kumpanya. Sang Disyembre 2020, ginreport nga nagtigana ini sang ₱220 milyong subsidyo para pabaskugon ang produksyon sang mga daku nga plantasyon sang saging sa gahum sang Productivity Enhancement Project. Sang Enero, ginpautang naman sini sang ₱645 milyon ang Hijo Superfoods Inc., kumpanya nga kasosyo sang Lapanday kag nagamanupaktura sang harina halin sa saging. Antes ang pandemya, ginreport man nga ginpautang sini sang ₱1 bilyon ang kumpanya nga Unifrutti para hatagan dalan ang ekspansyon sang mga plantasyon sini.

Naggwa sa Ang Bayan, Mayo 7, 2021

Mga multinasyunal: hari sang **PINYA** *sa Pilipinas*

Isa ang pinya sa mga nagapanguna nga produkto pang-agrikultura sang Pilipinas. Ang pungsod ang ikaduha nga pinakadaku nga eksporter sang pinya sa bilog nga kalibutan. Ang patubas nga pinya sang nagligad nga tuig nga 2.7 milyon metriko tonelada (MT) nagabalor sang ₱674.54 milyon. Mayorya (85%) sang kabilugan nga lokal nga produksyon sang pinya ang kontrolado sang mga higante nga multinasyunal nga korporasyon sang Del Monte Philippines Incorporated kag Dole Philippines (Dolefil) nga pareho nga gintukod sang mga kumpanyang US sang dekada 1920. Ginapanag-iyahan subong sang daku nga burgesya-kumprador nga pamilya Campos ang Del Monte Philippines kag sang kumpanyang Japanese nga Itochu Corporation ang Dolefil.

Ginabaligya ang pinya nga preska, naka-lata, o ginproseso bilang ilimnon kag nakamikskla sa ibang produkto nga pagkaon. May gamay nga bahin nga ginaproseso bilang tela. Suno sa pinakaulihi nga datus sang rehimen, ang abereyds nga reteyl nga

presyo sang pinya ₱53.07 kada kilo. Ginasiling sini nga ginabakal ini sa balor nga ₱19.37 kada kilo pero sa aktwal ₱5 kada kilo lang ang pagbakal sini sa mga mangunguma.

Sakup sang mga pinyahan ang 66,048 ektaryang dutang agrikultural sa bilog nga pungsod. Daku nga bahin sini nakakonsentrar sa Northern Mindanao Region (26,507 ektarya) kag Soccsksargen (24,561 ektarya). Ginatantya nga 32,000 ektarya ang mga plantasyon sang pinya sang Dole samtang 20,000 ektarya naman ang sa Del Monte nga pareho nga gin-agaw sa ansestral nga duta sang mga Lumad. Ang relatibong mas gamay nga mga pinyahan napaidalom sa mga areglo nga *leaseback* kag *contract growing* kasosyo ang Del Monte kag Dolefil. Maluwas sa duha, nagapangontrata man ang Lapanday Foods Corporation sang mga Lorenzo, isa ka pamilya nga agalon nga mayduta.

Agresibo nga nagapalapad sang plantasyon ang mga kumpanya nga ini para magkuripon sang mas daku nga ganansya halin sa produksyon sang pinya. Sang 2014, nag-anunsyo ang Dolefil sang plano nga ekspansyon sang 12,000 ektarya. Agawon sini ang mga dutang agrikultural kag ansestral nga duta sa Soccsksargen nga madugay na nga ginatalauma kag ginapuy-an sang mga setler kag Lumad.

Ginagamit sang mga kumpanya nga ini ang mga padihut nga *contract growing* kag *leaseback* para direktang kontrolon ang mga kadutaan nga ginapanag-iyahan sang mga mangunguma para sa produksyon sang pinya. Ang *contract growing* isa ka areglo kon sa diin ginapasa sa mangunguma ang bilog nga proseso sang produksyon, samtang ang presyo sa pagbakal, kadamuon sang produkto kag kalidad sini solo nga ginatalana sang korporasyon. Ang sistema nga *leaseback* naman isa ka areglo kon sa diin ang duta (nga napaidalom sa pagpanag-iya nga “kooperatiba”) madugay nga ginaarkilahan sang mga korporasyon sa tuman kanubo nga balor. Ginadumilian magtanom sang ibang pananom, bisan para sa pagkaon, sa mga duta nga ini.

Pagpanghimulos sa mga mamumugon sa uma

Sa panahon sang tig-alani, nagaempleyo ang daku nga plantasyon sang mga sakada para labing makakinot pa. Ginadingot sa ila ang kinamatarung mag-organisa, mag-union kag makabaton sang disente nga sweldo kag mga benepisyo. Lapnagon man ang sistemang pakyawan para labing makahukhok pa sang ganansya halin sa mga mamumugon sa mga plantasyon sang pinya.

Dugang nga paantus kag problema sa mga mangunguma sa mga pinyahan ang sistematiko kag madugay nga naekspos sa makahililo nga mga kemikal (pestisidyo, herbisidyo kag pangpatambok) nga ginagamit sang mga multinasyunal para padasigon kag palawigon ang kabuhi sang mga pinya.

Produkto nga pang-eksport

Sa 2020, naglab-ot sa 990,780 metriko tonelada (MT) sang preska kag ginproseso nga pinya ang gin-eksport sang Pilipinas sa balor nga ₱674.54 milyon. Masobra sangkatlo ini sang kabilugan nga bolyum sang pinya nga naprodyus sang pungsod. Daku nga bahin (71%) sang gin-eksport nga pinya sang Pilipinas nagkadto sa US (236,810 MT), China (231,340 MT) kag Japan (231,080 MT). Sa idalom sang rehimeng Duterte, lima ka beses nga naghabok ang bolyum sang gin-eksport nga pinya sang Pilipinas sa China--halin 44,360 MT sang 2016 pakadto 231,340 MT sa 2020.

Sa US, ang abereyds nga reteyl sang presyo sang preska nga pinya \$1.44 (₱72) kada kilo o halos apat ka beses nga mas daku sa presyo kon ginabaligya sang mga mangunguma sa (₱19.37). Nagabalor naman ang *pineapple juice* sang \$2.8 (₱140) kada litro.

Lumabas sa Ang Bayan, Oktubre 21, 2021

Barato nga presyo sa Dolefil

Ginpakamalaut sang Unyon ng mga Manggagawa sa Agrikultura (UMA) ang report sang Philippine Statistics Authority (PSA) sang Oktubre 4 nga nagsiling ang pinya amo ang “labing ginakitaan nga produkto pang-agrikultura para sa mga Pilipino nga mangunguma.” Ginpangin-wala ini sang linibo nga mangunguma sang pinya sa Polomolok kag Tupi sa South Cotabato nga napaidalom sa mga kontrata sa *contract growing* sa Dole Philippines (Dolefil) kag obligado sa kumpanya makadto ang tanan nila nga patubas.

Suno sa UMA, ginabakal sang Dolefil ang mga pinya sa presyo nga ₱5 kada kilo lang kag indi ₱19.37 kada kilo pareho sang ginasiling sang PSA. Sa ini nga presyuhan, ilusyon ang ginasiling sang PSA nga naglab-ot sa ₱658,097 ang abereyds nga neto nga kita sang mga mangunguma kada ektarya sang 2020.

Sa aktwal, ara sa ₱202,100 lang ang inisyal nga kita sang mga mangunguma sa kada ektarya sang pinyahan. Ara sa abereyds nga 40,422 kilo ang ila nga napatubas nga pinya kada tuig.

Sa sulod sang tatlo ka tuig nga siklo sang pagtanom, nagalab-ot lang ang kita sang mga mangunguma sa ₱404,220 (18 bulan ang kalawigon antes maani ang isa ka tanuman). Sa aktwal, nagakita lang sang ₱134,740 kada ektarya ang mangunguma. Kon ibuhin ang gastos sa produksyon nga ₱124,881, magaggwa nga ₱154,458 ang neto nga kita sa sulod sang tatlo ka tuig o ₱4,290.50 kada bulan.

Sa pihak nga bahin, halos doble nga mas daku ang nareport nga ganansya nga ginahuthot sang Dolefil halin sa mga mangunguma sa nakaligad nga mga tuig—₱284,273 kada ektarya sa sulod sang tatlo-tuig nga *crop cycle* o ₱94,757 kada ektarya.

Nagluya sa mahal **nga UTANON**

Gulpe lang nagtimbuok ang presyo sang mga produktong utanon sang nagligad nga bulan. Sa Metro Manila, ginreport nga nagtaas sang 375% (P300) ang presyo sang repolyo. Sobra doble man ang gintaas sa presyo kada kilo sang pechay Baguio kag karot, samtang 75% ang gintaas sa presyo sang talong, kag 25% sa kalabasa kag amargoso.

Ginbasol sang Department of Agriculture (DA) ang pagtaas sang presyo sa pagbagsak sang suplay sang utanon dulot sang pagpanghalit sang bagyo Fabian kag habagat sa nagkalainlain nga bahin sang Luzon sang ulihi nga semana sang Hulyo. Bisan pa man, antes pa sini nagaatubang na ang Pilipinas sa malala nga kakulangan sang suplay sang utanon. Mismo ang DA ang nagsiling nga kulangan ang suplay sang utanon subong nga tuig sang tubtob 434,840 metriko-tonelada (MT). Balibad ini sang ahensya para itodo ang pag-import sang utanon sa pungsod.

Nagalab-ot sa 2 milyong MT ang abereyds nga tuigan nga bolyum nga ginakonsumo nga utanon sa pungsod o 18.24 kilo kada Pilipino. Ara sa 136,934 MT sang utanon ang para sa binhi kag pagkaon sa hayop, o indi gani ginalauman nga masamad.

Bagsak nga produksyon

Halin 1995, nagabagsak na ang produksyon sang utanon sa pungsod dulot sang liberalisasyon sang baligyaanay sandig sa General Agreement on Tariffs and Trade. Wala sa katunga sang naprodyus nga utanon sang pungsod sang 1996 (4.8 milyon tonelada) ang ginalauman nga maprodyus subong nga tuig. Ang pagbagsak nagapanguna nga resulta sang pagkaputo sang lokal nga mga mangunguma bangud sang todo nga pag-import.

Pinakamalala nga naigo sang liberalisasyon sa agrikultura ang produksyon sang ahos. Sang dekada 1990, 100% sang ahos nga ginakonsumo sang pungsod amo ang lokal. Sang 2020, naglab-ot na sa 91% sang suplay sang ahos sa pungsod imported. Amo man ang nadangtan sang produksyon sang munggo kag sibuyas nga 51% kag 39% na ang imported. Sa mga utanon nga ginainport sang pungsod sang 2019, pinakadaku ang bolyum sang munggo (36,656 MT nga nagabalor sang ₱1.7 bilyon) masunod ang sibuyas (23,590 MT nga nagabalor sang ₱261.8 milyon).

Kakumbinar ang lapnagon nga pagkambyo-gamit, nagapadayon ang pagbagsak sang produksyon kag paggamay sang mga utanon sa pungsod. Suno sa pinakaulihi nga datos, 240,724 ektarya sang duta ang kabilugan nga sakup sang mga talamnan sang siyam nga pangunahon nga utanon sa pungsod sang una nga tunga sang 2020. Mas makitid ini sang 6,365 ektarya kumparar sang 2016 sa umpisa sang rehimeng Duterte. Lakip sang mga ginatanom ang amargoso, repolyo, balinghoy, talong, munggo, sibuyas, patatas, kamote kag kamatis. Daku nga bahin sang mga utanon makit-an sa Ilocos, Cordillera, Central Luzon, Southern Tagalog, Northern Mindanao, Bangsamoro kag Eastern Visayas. Mayorya sang suplay sa Metro Manila nagahalain sa Benguet, Cordillera.

Sa mga utanon nga ginainport sang pungsod sang 2020, pinakadaku ang bolyum sang sibuyas (40,585 MT o ₱2.03 bilyon), masunod ang munggo (26,980 MT o ₱1.8 bilyon) kag ahos (23,590 MT o ₱1.82 bilyon). Halin sa China ang halos tanan nga imported

nga ahos kag sobra sangkatlo sang imported nga sibuyas sa lokal nga merkado sang pungsod. Halin man sa Indonesia kag Myanmar ang 80% sang kabilugan nga bolyum sang imported nga munggo.

Lumabas sa Ang Bayan, Setyembre 7, 2021

Pait sa pagtanum sang amargoso

Mangunguma sang amargoso sa Southern Mindanao ang 60-anyos nga si Tatay Kaloy. Wala siya sang kaugalingon nga duta gani nagaarkila siya sang tunga sa ektarya para makapanguma. Sa isa ka interbyu, naistorya niya kon paano siya “napirde” (patarasak nga tawag sa “naputo”) sa nagligad nga panahon sang pagtanum.

Siling niya, kinaandan may apat tubtob anum ka bulan ang siklo sang pagtanum kag pag-ani sang amargoso. Naggasto siya sang indi magnubo sa ₱12,600 para sa binhi, abono, pestisidyo, alambre, higot, kag iban pang kagamitan sa pagpanguma. Dugang diri ang ₱200/adlaw nga suhol sa mga mamumugon sa uma nga ginapabulig niya sa panahon sang pagtanum kag pag-ani. Sa abereyds, nakaani siya sang 24 beses sa isa ka pagtanum kag nakaprodyus sang malab-ot sa 336-408 kilo nga amargoso. Ginabakal sa iya ang amargoso sa kantidad nga ₱35/kilo, sa sini nagakita siya sang ₱14,208. Kon ibuhin ang mga gingasto niya sa pagtanum, halos wala sang nabilin sa iya bilang limpyo nga kita.

Isa lang si Tatay Kaloy sa linibo nga mangunguma nga nag-antus sa atrasado kag manu-mano nga pagtanum sang utanon sa pungsod, kag wala sang subsidyo sa porma sang mga kagamitan sa pagpanguma, masarangan nga pautang kag irigasyon.

*Pagkaputo sang mga mangunguma sang **ABAKA** sa Bicol*

Antes pa man ang pandemya nga Covid-19, naputo na ang mga mangunguma sa abaka sa Catanduanes. Ang 50 kilos nga abaka mabaligya lang sa kantidad nga ₱3,000, nga relatibo nga manubo kumparar sa kabilugan nga gasto sa produksyon kag renta sa agalon nga mayduta nga nagalab-ot sa ₱5,000.

Sa pangkabilugan, ginatantya nga indi magnubo sa 200,000 ang mga pamilya nga mangunguma nga nagatanom sang abaka sa bilog nga pungsod. Ginasakup sini ang 180,000 ektaryas nga ginatamnan sang abaka. Atrasado, lapta-lapta kag indi sistematiko ang pagpananom sang abaka. Wala sang signipikante nga pag-uswag ang mga kagamitan sa produksyon kag manumano ang pagpananom, tubtob sa pagtuksi ukon pagkigi agud makuha ang mga lanot.

Kinaandan nga nagalab-ot sa duha ka tuig antes mapuslan kag makigi ang abaka halin sa pagtanom sini. Tatlo tubtob apat ka bulan naman ang kalawigon antes ini liwat magtubo. Sa 20-30 puno sang abaka, makaprodukto ang mangunguma sang 20 kilos nga abaka nga nagakinahanglan

sang 2-3 tinawo para magkigi sang 2-3 adlaw.

Ang Catanduanes, suno sa Philippine Fiber Industry Development Authority, ang nagasuplay sang 30% sang abaka sa bilog nga pungsod. Ang rehiyon sang Bicol ang pinakadaku nga porsyento sang produksyon sang abaka.

Suno sa pagtuon sang Kawanihan sa Instruksyon sang Partido Komunista sang Pilipinas sa Bicol, ang abereyds nga presyo sang mala nga abaka sa Catanduanes ₱60/kilo antes ang pandemya. Mahimo pa magbag-o ang presyo sang mala nga abaka base sa kalidad sini. Masami mas barato ang presyo sang mala nga abaka kon indi ini maputi. Para makabaligya sang 50 kilo sang mala nga abaka, nagagasto sang kabilugan nga ₱4,210 ang mga mangunguma para sa produksyon.

Makwenta ang gasto sa masunod nga paagi: ₱600 para sa paghawan kag pagtapas sang mga puno sang abaka. Minimum nga duha ka mangunguma ang kinahanglan nga iempleyo para sa pagkigi. Sa duha ka adlaw nagasuma ini sang ₱2,400. Nagagasto naman sang ₱300 ang pagbulad.

Para sa transportasyon, ginatantya nga nagagasto ang mga mangunguma sang ₱1 kada kilo para sa paghakot halin sa uma pakadto sa kalsada. Ang pagbyahe halin sa baryo pakadto sa pilisaran ₱30 kada bugkos/gintipon nga abaka. Sa bilog nga tatlo ka adlaw, ang gasto sa pagkaon nagabalor sang ₱450.

Ginabuhin halin sa kabilugan nga kita ang 25% renta sa agalon nga mayduta. Sa katapusan, pirde pa ang mangunguma sang ₱1,960.

Tuhay nga produktong Pilipino

Isa ang Pilipinas sa pila lang nga pungsod sa bilog nga kalibutan nga nagasuplay sang abaka. Kilala ini sa tawag nga Manila Hemp. Luwas sa rehiyon sang Bicol, nagaprodukto sang abaka ang Mindoro sa Luzon, Leyte, Samar, Negros Oriental, Iloilo

kag Aklan sa Visayas kag tanan nga prubinsya sa Mindanao. Kadam-an sa mga nagapanguna sini mga gamay nga mangunguma kag pungsodnon nga minorya. Sang 2016, 180,302 ektaryas sang duta ang may tanom nga abaka.

Nagasuplay ang Pilipinas sang 87% sa pangkalibutanon nga suplay sang abaka. Sang 2019, nakaeksport ini sang \$156 milyon (ukon ₱7.8 bilyon sa bayluhanay nga \$1=₱50) balor sang mga produkto nga abaka. Sa lista, ang abereyds nga balor sang produkto nga abaka nga ginaeksport kada tuig \$97.1 milyon kon sa diin 12.6% sini halin sa lanot nga abaka (raw fiber).

Sang 2020, nagbagsak ang kabilugan nga produksyon sang abaka sang 2.17% halin 72.3 libo metriko tonelada sang 2019 pakadto 70.77 libo metriko tonelada. Dulot ini sang mga restriksyon sa transportasyon nga ginpapanaog kaangut sa pandemya nga Covid-19 kag mga bagyo nga nanghalit sa pungsod sa ulihi nga bahin sang 2020.

Base sa datos sang Food and Administration Organization sang United Nations, ang abereyds nga presyo pang-eksport sang abaka sa bilog nga 2016 ara sa \$1.99-\$2.35/kilo (₱99.32-₱117.5) depende sa klase. Ini ₱30 nga mas mataas sa presyo nga nabaligya sang mangunguma ang abaka sa mga komersyante.

Kon sumahon, ang ganansya sa pag-eksport sang 50 kilo nga abaka sa ₱4,966-₱5,875, labaw 60% sang kita sang mangunguma nga ₱3,000 lang. Ini bisan pa solo nga ginaabaga sang mangunguma ang produksyon, kag wala dugang nga balor ang *raw fiber* nga ginaeksport sa iban nga pungsod. Nagalab-ot sa 57% sang abaka ginaproseso para sa paghimo sang *tea bag* kag iban nga espesyal nga papel. Ang kada *tea bag* nagabalor sang ₱1.5-₱2 kada isa.

Ginagamit ang abaka sa paghimo sang kwarta, panapton kag iban pa. Sang nagligad nga tuig, ginbalita man nga maayo ini nga materyal para sa paghimo sang *face mask*.

Lumabas sa Ang Bayan, Abril 7, 2021

Bolyum sang produksyon ('000 MT)

Tanum	2016	2017	2018	2019	2020
Palay	17,627.2	19,276.3	19,066.1	18,814.8	19,294.9
Mais	7,218.8	7,914.9	7,771.9	7,978.8	8,118.5
Saging	8,903.7	9,166.3	9,358.8	9,157.7	9,056.1
Niyog	13,825.1	14,049.1	14,726.2	14,765.1	14,490.9
Paho	814.1	737.0	711.7	737.9	739.2
Tubo	22,370.5	29,286.9	24,730.8	20,719.3	24,398.9
Pinya	2,612.5	2,671.7	2,731.0	2,747.9	2,702.6
Balinghoy	2,755.1	2,806.7	2,723.0	2,630.8	2,607.8
Rubber	362.6	407.0	423.4	431.7	422.4
Kamote	529.5	537.3	537.3	525.9	546.9
Sibuyas	122.6	184.4	172.7	222.1	229.5
Talong	235.6	241.9	244.8	249.9	242.7
Kape	68.8	62.1	60.3	60.0	60.6
Tabako	56.5	51.0	50.4	51.1	52.4
Abaka	71.8	68.8	71.5	72.2	71.0
Kamatis	210.7	218.8	220.8	223.3	222.0
Patatas	116.8	117.6	117.4	116.1	113.6
Amargoso	87.5	89.5	87.4	89.3	87.8
Repolyo	123.1	122.5	120.7	128.1	129.8
Kalamansi	118.2	116.7	113.6	126.0	108.7
Munggo	34.0	35.3	36.7	36.2	37.0
Kakaw	6.3	7.0	8.0	8.5	9.3
Iban pa	3,360.8	3,383.5	3,426.5	3,434.6	3,414.5

*Ginkuhaan: Philippine Statistics Authority,
Selected Statistics on Agriculture 2021*

Kabilugan nga lapad sang mga talamnan ('000 ektarya)

Tanum	2016	2017	2018	2019	2020
Total	13,091.5	13,507.8	13,476.3	13,298.1	13,422.3
Palay	4,556.0	4,811.8	4,800.4	4,651.5	4,718.9
Mais	2,484.5	2,552.6	2,511.4	2,516.7	2,553.8
Saging	442.9	446.8	447.9	449.0	451.2
Niyog	3,565.1	3,612.3	3,628.1	3,651.9	3,651.3
Paho	187.8	186.0	185.9	186.6	186.8
Tubo	410.1	437.5	437.5	379.3	399.1
Pinya	65.2	66.0	66.2	66.0	66.9
Balinghoy	229.8	234.5	227.6	222.4	219.2
Rubber	223.3	226.3	228.9	229.4	230.7
Kamote	84.8	85.0	84.0	83.3	83.7
Sibuyas	13.0	18.3	17.9	19.9	18.4
Talong	21.0	21.4	21.7	21.8	21.8
Kape	114.8	112.8	113.4	112.0	113.3
Tabako	32.5	30.8	28.2	28.0	28.9
Abaka	134.4	132.5	132.3	132.4	132.4
Kamatis	16.2	16.5	16.5	16.4	16.4
Patatas	7.7	7.8	7.6	7.5	7.2
Amargoso	10.5	10.7	10.7	10.7	10.7
Repolyo	8.0	7.9	7.8	7.8	8.0
Kalamansi	19.8	19.8	19.8	19.6	19.7
Munggo	41.3	41.9	41.6	41.7	41.9
Kakaw	14.8	18.3	27.1	30.3	31.3
Iban pa	407.9	410.3	413.8	413.7	410.9

*Ginkuhaan: Philippine Statistics Authority,
Selected Statistics on Agriculture 2021*

Nagapakanguna nga mga pananom kag produkto
nga naghalin sa mga ini nga ginaeksport (2020)

Pananom	Bolyum ('000 MT)	Balor (milyong \$)
Abaka	3808.47	1644.3
Lana sang niyog	920.5	899
Pinya	990.78	674.54
Tabako (ginproseso)	35.97	302.52
Niyog nga ginkudkod kag ginpakudkod	144.26	260.74

*Ginkuhaan: Philippine Statistics Authority,
Selected Statistics on Agriculture 2021*

Presyo sang Urea fertilizer
(Disyembre 2020-Hulyo 2021)

Probinsya	Dec 2020 -Apr 2021	Jul 2021	Increase in Php	Increase in %	Added cost/ha (8-10 bags)
Nueva Ecija	₱850-870 /bag	₱1,300 /bag	₱430-450 /bag	49-53%	₱3,440-₱4,500
Isabela	₱950 /bag	₱1,230 /bag	₱280 /bag	29.50%	₱2,240-2,800

Datos halin sa Amihan kag Radyo Guimba

Presyo sang baklanay sang palay

Luzon	Presyo/kg
Bicol region	₱10-14
Tarlac	₱11-12
Ilocos Sur	₱11-13
Nueva Ecija	₱11-13
Camarines Sur	₱11.50-14
Bulacan	₱12
Isabela	₱12-13.50
Pangasinan	₱12-12.30
Visayas	Presyo/kg
Negros Occidental	₱10-14
Capiz	₱10-11
Antique	₱12.50
Mindanao	Presyo/kg
CARAGA	₱11
Agusan del Sur	₱13
Davao de Oro	₱13-14
Davao del Norte	₱13.50
South Cotabato	₱13.50
Surigao del Sur	₱13.50
North Cotabato	₱14
Lanao del Sur	₱15

Gintipon sang Amihan, KMP, Bantay Bigas Mindanao

